

איד לקיים שיעור ראיות: סוג

"ראיות" הוא מושג כללי הכולל טיעונים, רעיונות, מחשבות וכו', שבהם משתמשים להוכחת נקודת מבט מסוימת. השיעור עוסק בבדיקת אופי או סוג הראיות שבהן ניתן להשתמש. סיווג פשוט הוא ההבחנה בין **עובדה לדעה**. אין בכך כדי לרמוז שעובדות הן ראיות תקפות ואילו דעות — לא. יש מקרים שבהם העובדות עשויות להיות נכונות כשלעצמן אך מנותקות מהקשרן, או שחלק מהמידע חסר, ולכן לא ניתן לעשות בהן שימוש. יש מצבים שבהם עלינו להסתמך על דעות (למשל, מה אנשים אוהבים, מאמינים או רוצים).

מטרת השיעור היא לכוון את התלמיד לבחון כל ראיה המוצגת בפניו, ולהחליט האם זו **עובדה** או **דעה**. במסגרת הסיווג **עובדה** אנו כוללים: עובדה רגילה, ניסיון אישי, ניסיון קולקטיבי, דוגמאות ממה שהתרחש בפועל; ואילו **דעה** נכללים: דעה רגילה, תחושה, דעה קדומה, אמונה, ניחושים והשערות; כל דבר סובייקטיבי הוא דעה, כל דבר אובייקטיבי הוא עובדה.

המטרה העיקרית בחלוקת הראיות לשני סוגים אלה היא שהתלמידים יבחנו את הראיות מקרוב בצורה ניטרלית (כלומר, יקבעו איזה סוג של ראיה יש בפניהם ולא האם הם מסכימים אתה). המטרה המשנית היא להבין שעובדה ודעה הן סוגים שונים של ראיות. לעובדות יש השלכות אוניברסליות בכך שעל כולם לקבלן. הדגש הוא על בדיקת אמיתותן של עובדות אלה והאם נעשה בהן שימוש נכון שאינו מעוות את העובדות עצמן. לדעות יש אופי הרבה יותר אישי ואין להן השלכות אוניברסליות. מצד שני, קשה מאוד להוכיח שדעה מסוימת שגויה וקשה לשנותה. לעתים אנשים מציגים את דעותיהם כעובדות, לכן חשוב לדעת להצביע על ההבחנה בין דעות לעובדות. באופן מעשי, יש לבדוק את העובדות ולציין את הדעות.

הכוונה היא לכך שההבחנה תיעשה בצורה מהירה ולא מעמיקה מדי. אין צורך להיכנס להבחנות פילוסופיות דקות. ייתכן שיש מקרים גבוליים (לדוגמה, "לנהג הזה כמעט קרתה תאונה" — עובדה: הוא היה במרחק של 5 ס"מ מגדר ההפרדה; דעה: ייתכן שהוא נגע בגדר ההפרדה — אבל אולי הוא נהג מומחה שאין כלל סיכוי שיגע בגדר). יש להתעלם ממקרים גבוליים מסוג זה, כשהבדיקה הפשוטה היא: אם משהו באמת קרה, זוהי עובדה.

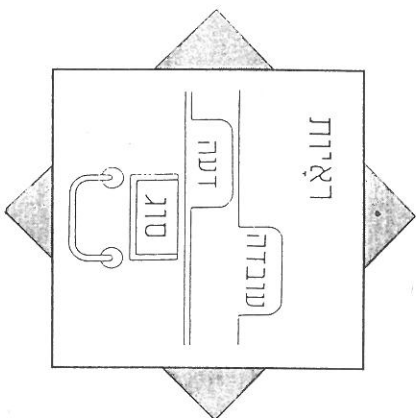
בשיעור זה עובדות הן אירועים שהתרחשו באמת. הדבר כולל את המידע ואת הנתונים הרגילים, אך גם התרחשויות אמיתיות (למשל, "הייתי מעורב בתאונת דרכים אתמול" — זאת עובדה). פירושן של חוויות עשוי להיות דעה (למשל, "היה לי מזל שלא נהרגתי בתאונה"). אין כל צורך בהבחנות פילוסופיות דקות בשיעור זה. **אם הדבר סובייקטיבי — זו דעה; ואם הדבר אובייקטיבי — זו עובדה.**

תרגול

- מציגים לסלול כביש ראשי חדש שעלול לפגוע במספר עיירות ובשדות חקלאיים. הנקודות הבאות מציינות טענות בעד ונגד סלילת הכביש. האם תוכלו לסווג את הטענות לעובדות ולדעות?
- אנוני חושב שכנו לסלול כבישים שהורסים את העוף הטבעי הסובב אותנו.
- עלול הכביש תהיה יותר מ-4 מיליון דולר לכל קילומטר.
- הכביש יעודד את פיתוחן של תעשיות חדשות וכך יספק עבודה לאנשים המתגוררים באזור.
- אם הכביש לא יסלל עתה, תוך שנים ספורות תהיה מערכת הכבישים הקיימת פקוקה והנטישה בה תהיה קשה מאוד.
- האז חושבת שהמנוסה הזו להגברת מהירות הנסיעה היא המיד החסר.
- כולם יודעים שבכבישים ראשיים עוזרים לאנשים בשני קצותיו של הכביש אך לא לאנשים המתגוררים לאורכו.
- שאלתי עשרה אנשים מה דעתם על הכביש הראשי ורק איש אחד היה בעד.
- 42 בתים ו-80 דונם של שדות חקלאיים יהרסו כתוצאה מסלילת הכביש.
- לדעתי יש לשמר עיירות ויפניות ויחודיות אלו.
- למתכננים משלמים כדי לתכנן, לכן הם מנסים לסלול כמה שיותר כבישים, גם אם הם מיותרים.
- בארצות רבות גברים צעירים משרתים שירות חובה לאחר סיום הלימודים בתוכן. האם לעדכן זאת לעיון טוב?

- א: טענות בעד שירות צבאי מנקודת המבט של הנפשות המעלות ושל המדינה.
- ב: טענות נגד שירות צבאי לכול.
- מכוניות גדולות צורכות יותר דלק וגם תופסות יותר שטח כביש. האם יש להטיל מס מיוחד על מכוניות שהן מעבר למגבל לגודל מסוים?
- א: טענות בעד הטלת מס מסוג זה.
- ב: טענות נגד הטלת מס מסוג זה.
- יש ארגונים המאפשרים לעובדיהם לבחור את שעות העבודה שלהם, בתנאי שיקדישו אותו מספר שעות ויבצעו אותה העבודה.
- א: טענות בעד שעות עבודה גמישות.
- ב: טענות נגד שעות עבודה גמישות.

2. ראינו ת: 10

כיצד אתם מוכיחים את טיעוניכם?
כיצד הצד השני מוכיח את טיעוניו?
שני הצדדים מוכיחים את טיעוניהם באמצעות ראיות, שיכולות להפנות על כמה סוגים קיימים שני סוגים של ראיות: דעות ועובדות.

דעה: ראיות אלה יכולות דעות רגילות, תחושות, דעות קדומות, אמונות והשערות.

עובדה: ראיות מסוג זה יכולות עובדות רגילות, ניסיון קולקטיבי ודוגמאות ממשיות. דעות עשויות להיות תקפות לא פחות מאשר עובדות. לעתים עובדות מוצאות בכל מקשר, ואין יכולות להוכיח את חסעו הוכחה. מה שחשוב בשיעור זה הוא לדעת להבחין בין עובדות לדעות.

דוגמה: האם התעויות צריכות להיות פתוחות בשבת?

דעה:

- לערוך קניין זאת תראה, ויש אנשים שאולי מעוניינים לבלות את השבת בקניין.
- אנשים לא יוכלו לבלות את השבת עם משפחותיהם.
- אנשים רבים יותר יעדיפו לערוך קניין בשלילה ונמח בשבת, במקום בלחץ של אמצע השבוע.
- התעויות יזויות יותר כסף.

עובדה:

- אנשים רבים עובדים ואין להם זמן במהלך השבוע לערוך קניין.
- הדברים לא יוכלו לבלות את השבת עם משפחותיהם.
- רבים מתנגדים לעניין זה מסיבות דתיות.
- תעויות רבות נשארות פתוחות עד שעה מאוחרת בערב.
- אנשים מצליחים היום לערוך את קנייניהם גם מבלי שהתעויות פתוחות בשבת.

תרגול

(קראו את הסעיף תרגול המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד).

תרגיל 1.

התרגיל הראשון מתבצע בצורת דיון כיתתי פתוח. כל תלמיד בוחן את רשימת הנקודות המופיעות בכרטיס העבודה לתלמיד ומחליט אילו מהן עובדות ואילו דעות. לחלופין, המורה יכול להקריא את הנקודות אחת אחת השנייה ולבקש מתלמידים לסווג את הנקודות. במקרים מסוימים עשוי להתפתח דיון כיתתי קצר. אנו מציעים להתייחס לנקודות ב', ו', ז', ח' מתוך התרגיל כאל עובדות.

תרגילים 2-4.

מתוך התרגילים הנותנים, ניתן לבחור אחד לצורך דיון (ראו בפרק "תבנית שיעור אופייני" על מבנה הדיון). בשיעור זה רצוי ששני תלמידים או שתי קבוצות ייצגו את צד א' ואת צד ב', ושאר תלמידי הכיתה יישמשו כקהל. בכל שלב יכול המורה לעצור את הדיון ולבקש את קהל הצופים להקשיב לצד אחד של הוויכוח ולמנות את כל העובדות שהוצגו לגביו.

נקודות מוצעות:

תרגיל 2.

צד א'

- על כל הבחורים הצעירים לרכוש הכשרה צבאית מסוימת.
- ללא שירות חובה ייתכן שלא יהיו מספיק מתנדבים לצבא.
- זה טוב לבחורים הצעירים — זה עוזר להקנות להם קצת משמעת.
- זוהי הפרדה מועילה בין הלימודים לבין מה שעושים לאחר מכן.

צד ב'

- השירות הצבאי מפריע ללימודים (אם מתכוונים להמשיך בלימודים על-תיכוניים).
- השירות הצבאי מאוד משעמם.
- זהו בזבוז זמן בשלב כל כך חשוב של החיים.
- אנשים מסוימים ממש אינם מתאימים לחיי צבא והצבא עלול להזיק להם.

תרגיל 3.

צד א'

- מכוניות גדולות צורכות דלק רב ולכן יש להימנע מהשימוש בהן.
- מכוניות גדולות שוחקות יותר את הכביש.
- אדם שיש לו מכונית גדולה יכול להרשות לעצמו לשלם מסים נוספים.
- מכוניות גדולות גורמות נזק רב יותר בעת תאונה.
- כך יהיה יותר קסף לשיפור הכבישים.

צד ב'

- העשירים כבר משלמים מסים כבדים יותר.
- בעלי מכוניות גדולות כבר משלמים יותר מסי דלק.
- בעלי מכוניות גדולות תורמים יותר לכלכלה.
- אם אנשים יפסיקו לקנות מכוניות, עלולה להיווצר אבטלה.
- כבר עכשיו יש יותר מדי מסים.
- זה לא הוגן להטיל מס על העדפותיהם של אנשים.

תרגיל 4.

צד א'

- לאנשים שונים יש סגנונות חיים שונים.
- לאנשים שונים יש צרכים שונים (ילדים בבית-הספר וכו').
- יש אנשים שעובדים טוב יותר בבוקר ויש כאלה שלא.
- אנשים יעבדו קשה יותר.
- אנשים מעדיפים שתהיה להם שליטה רבה יותר על חייהם.

צד ב'

- שיטה זו עשויה ליצור בלבול.
- אנשים ירמו ולא יקדישו את מלוא מכסת השעות.
- שיטה זו תיצור בעיות תקשורת בין אנשים.
- יש דברים שחייבים לעשותם בקבוצות.
- יבוצבו כסף רב על חשמל.
- ביטחון עשוי להוות בעיה.